Ympäristöosaamisen kehittäminen

Case: Kela Tapiolan toimisto

Knuutinen, Outi

2009 Laurea Hyvinkää

Laurea-ammattikorkeakoulu
Laurea Hyvinkää

Ympäristöosaamisen kehittäminen
Case: Kela Tapiolan toimisto

Outi Knuutinen
Oikeudellinen asiantuntijuus
Opinnäytetyö
Toukokuu, 2009

Laurea-ammattikorkeakoulu
Laurea Hyvinkää
Liiketalouden koulutusohjelma
Oikeudellinen asiantuntijuus

Tiivistelmä

Outi Knuutinen

Ympäristöosaamisen kehittäminen Case: Kela Tapiolan toimisto

Vuosi 2009 Sivumäärä 39

Tämän opinnäytetyön aiheena on ympäristöosaamisen kehittäminen Kelan Tapiolan toimistossa ja työn toimeksiantajana toimi Kelan Espoon vakuutuspiirin johtaja Matti Kujala.

Opinnäytetyö on toiminnallinen ja laadullinen case- eli tapaustutkimus, jonka tavoitteena on selvittää Tapiolan toimiston henkilökunnan asennetta ympäristöosaamisen kehittämiseen ja kartoittaa heidän ympäristöosaamistaan sekä jakaa henkilökunnalle ympäristötietoa. Tutkimuksen tavoitteena on myös tuoda esiin asioita, joihin keskittymällä ympäristöosaamista voidaan lisätä Tapiolan Kelan ympäristötoiminnassa.

Tutkimuksen teoria koostuu Tapiolan Kelan ympäristötoimintaan vaikuttavasta lainsäädännöstä ja soveltuvin osin ISO 14001-standardista, jonka tarkoituksena on organisaation ympäristötoiminnan tason nostaminen lainsäädännöllisiä velvoitteita paremmaksi.

Projektin tutkimusmenetelmänä käytettiin haastattelua, strukturoitua kyselyä eli lomakehaastattelua ja havainnointia. Materiaalin analysoinnissa käytettiin SWOT-analyysiä, pylväsdiagrammeja, ympäristölainsäädäntöä ja ISO-14001 standardia.

Tutkimuksen tärkeimmät tulokset ovat ne, että Kelan Tapiolan toimiston henkilökunnan asenne ympäristöosaamisen kehittämiseen on myönteinen ja heillä on ympäristöosaamista sekä ideoita toiminnan kehittämiseen. Tutkimuksesta selvisi myös neljä ympäristöosaamisen kehittämisen osa-aluetta, joihin keskittymällä Kelan Tapiolan toimisto voi säästää luonnonvaroja toiminnassaan. Nämä ympäristötoiminnan kehitysalueet liittyvät hankintoihin, jätteiden lajitteluun, energian kulutukseen ja ekotiimin perustamiseen Tapiolan Kelaan.

Asiasanat: ekotehokkuus, ISO 14001-standardi, kestävä kehitys, kierrätys, ympäristöjohtaminen ympäristölainsäädäntö, ympäristöosaaminen

Laurea University of Applied Sciences
Laurea Hyvinkää
Degree Programme in Business Administration
Legal Expertise

Abstract

Outi Knuutinen

Developing environmental knowledge, Case Kela Tapiola office

Year 2009 Pages 39

The subject of this thesis is developing environental knowledge for the Social insurance office Espoo Tapiola. The work was commissioned by the director of Espoo social insurance office Matti Kujala.

This thesis is a functional and qualitative case study and goal is to study the attitude of the personnel towards developing and sharing environmental knowledge. This study aims to bring in front topics the personnel and management may focus in practise. This thesis aims to answer the question, how to create an environmental management system.

The theory of the study consists of analysing related legislation and ISO14001 standard.

As research methods of the project were used interviews and structured survey. The structured survey was implemented as a form query and perception. In analysis section a SWOT analysis and charts were used together with related legislation and ISO-14001 standard.

The main result of the study was that the attitude of Tapiola Kela's personnel is positive towards developing environmental knowledge and activities. Also, four different areas were identified where Kela may save natural resources in it's operations. These development areas are related to supply management, waste sorting, energy efficiency and forming an ecoteam for Kela Tapiola.

Keywords: Ecoefficiency, environmental knowledge, environmental legislation, environmental management, ISO 14001 standard, recycling, sustainable development

Sisällys

1 Johdanto 3

2 Keskeiset käsitteet 7

3 Kela 9

3.1 Kelan organisaatio, arvot ja tehtävä 9

3.2 Espoon vakuutuspiirin toimintamalli ja Tapiolan toimisto 10

4 Ympäristöasioiden kansainvälinen taso 10

4.1 Ympäristöjulistuksia ja sopimuksia 10

4.2 EY:n ympäristöoikeus ja ekologinen kestävä kehitys 11

5 Kansallinen lainsäädäntö ympäristötoiminnan perustana 13

5.1 Suomen perustuslaki ja ympäristönsuojelulaki 13

5.2 Laki julkisista hankinnoista ja pienhankinnat 13

5.3 Jätelaki ja pääkaupunkiseudun yleiset jätehuoltomääräykset 14

5.4 Julkisyhteisöjen energiatehokkuuden parantaminen 15

6 Kyselytutkimuksen kuvaus 15

6.1 Aineiston hankinta 15

6.1.1 Espoon vakuutuspiirin johtajan haastattelu 16

6.1.2 Tapiolan Kelan henkilökunnan ympäristöosaamisen kartoittaminen 17

6.1.3 SWOT-analyysi 20

7 Tapiolan Kelan ympäristöosaamisen kehittämisen neljä osa-aluetta 23

7.1 Ympäristönäkökohtien huomioonottaminen hankinnoissa 24

7.2 Toimiston jätteiden lajittelun lisääminen ja jätteiden vähentäminen 24

7.3 Sähkön ja energian kulutuksen vähentäminen 25

7.4 Ekotiimin perustaminen Tapiolan toimistoon 26

8 Opinnäytetyön arviointia 27

Lähteet 29

Kuviot 31

Liite 1: Kyselylomake Tapiolan toimiston henkilöstölle 6.10.2008 32

Liite 2: Espoon vakuutuspiirin ympäristökatselmus 1.10.2008 35

Laki- ja lyhenneluettelo

JulkHankL	Laki julkisista hankinnoista 30.3.2007/348
JäteL	Jätelaki 3.12.1993/1072
PL	Suomen perustuslaki 11.6.1999/731
YSL	Ympäristönsuojelulaki 4.2.2000/86

1 Johdanto

Työskentelin Kelan Espoon Tapiolan toimiston EU-eläkeyksikössä vakuutussihteerinä oikeustradenomiopintoja suorittaessani. Tapiolan toimistossa työskennellessäni huomasin, että toimistorakennus oli melko vanha ja henkilökunnan mielestä rakennus tarvitsi jonkin verran kunnostustoimenpiteitä. Henkilökunta kokikin vetoa joissain työhuoneissa johtuen ikkunatiivisteiden vanhentumisen vuoksi. Toimiston WC:hen oli joku kirjoittanut kauan sitten lapun, jossa luki haalistuneella tekstillä:" *Älä sammuta valoa*!" Ruokatunneilla keskustelimme joskus ohimennen ilmastonmuutoksesta ja siitä, miten vähän niihin asioihin voimme vaikuttaa. Mm. edellä mainitut havaintoni ja oma kiinnostukseni ympäristöasioihin vaikuttivat opinnäytetyöni aihepiirin valintaan.

Tapiolan Kelassa ei ole tehty aikaisemmin ympäristöosaamisen kehitysprojektia, joten kysyin Espoon vakuutuspiirin johtajan, Matti Kujalan kiinnostusta aiheeseen. Esitin hänelle suunnitelman aiheesta, jonka tarkoituksena oli laatia ISO 14001-standardin mukainen ympäristöohjelma Espoon vakuutuspiiriin. Hän ei ollut kuullut aikaisemmin kyseisestä standardista, mutta hän piti aihetta hyvänä, joten päätimme, että teen opinnäytetyöni esittämästäni aiheesta. Opinnäytetyön edetessä työpaikkani kuitenkin muuttui, ja en näin ollen pystynyt saamaan kaikkia ympäristöjärjestelmän rakentamiseen tarvittavia tietoja, kuten jätemäärien ja energian kulutuksen mittaamiseen perustuvaa aineistoa. Siten en voinut laatia alkuperäisen suunnitelmani mukaista ympäristöjärjestelmää Espoon vakuutuspiiriin.

Lopulliseksi työni aiheeksi muotoutui ympäristöosaamisen kehittäminen Espoon Tapiolan toimistossa ja tämä työ toimii alustavana pohjana mahdollisen ympäristöjärjestelmän laatimiselle. Tämän työn tarkoituksena on selvittää, miten Tapiolan toimisto voisi käytännössä hallita paremmin toimintansa ympäristövaikutuksia. Tavoitteena on ensinnäkin selvittää Tapiolan Kelan henkilöstön asennetta ympäristöasioiden parantamiseen työpaikalla ja kartoittaa henkilökunnan ympäristöosaamista. Toisena tavoitteena on jakaa henkilöstölle tietoa ympäristötoimintaan liittyvästä lainsäädännöstä, määräyksistä ja lähitulevaisuuden ympäristölainsäädännön muutoksista sekä kertoa ISO 14001-standardista, jota käytetään organisaatioissa silloin kun organisaation ympäristötoimintaa halutaan parantaa omaehtoisesti lainsäädännöllisiä velvoitteita paremmaksi. Kolmantena tavoitteena on tuoda esille asioita, joihin keskittymällä ympäristöosaamista voidaan lisätä Kelan Tapiolan toimistossa.

Opinnäytetyö on toiminnallinen, havainnoiva ja havaintojen pohjalta kehittämiseen pyrkivä. Työ muodostuu kahdesta osasta. Ensimmäinen osa tarkastelee ympäristöosaamisen teoriapohjaa ja lähteinä käytin mm. Tuomas Kuokkasen ja Juha Parkkarin teosta Kansainväliset ympäristösopimukset, Ari Ekroosin, Anne Kumpulan, Kari Kuusiniemen ja Pekka Vihervuoren teosta Ympäristöoikeuden pääpiirteet sekä Hanna-Leena Pesosen, Kirsi Hämäläisen ja Outi Teittisen teosta Ympäristöjärjestelmän rakentaminen. Teoriaosassa esittelen kansainvälisiä ympäristöjulistuksia, Euroopan unionin kestävän kehityksen linjauksia, kansallista lainsäädäntöä Tapiolan Kelan ympäristötoiminnan näkökulmasta sekä ISO 14001-standardia soveltuvin osin.

Toinen osa muodostuu toiminnallisesta kehittämisprojektista. Esittelen Kelan organisaation, jolta sain opinnäytetyöni toimeksiannon ja selostan Espoon vakuutuspiirin johtajalle ja Tapiolan Kelan toimiston henkilöstölle tekemäni haastattelut. Suoritin kyselytutkimuksen Tapiolan toimiston henkilökunnalle selvittääkseni henkilöstön asennetta ympäristöasioiden parantamiseen työpaikalla ja kartoittaakseni henkilöstön nykyistä ympäristöosaamista ja saadakseni kehitysideoita. Kyselytutkimuksen lähetin 33 henkilölle ja vastausprosentti oli 33. Seuraavaksi analysoin haastatteluaineiston ja teen analyysistä johtopäätökset. Teoriapohjan ja johtopäätösten perusteella esitän ympäristöosaamisen kehittämisehdotuksen Tapiolan Kelan toimistoon. Lopuksi arvioin opinnäytetyön onnistumista. Opinnäytetyöni liitteenä ovat sähköpostikyselyiden kysymykset Tapiolan Kelan henkilöstölle (liite 1) ja Espoon vakuutuspiirin johtajalle Matti Kujalalle (liite 2).

2 Keskeiset käsitteet

Ympäristöosaaminen

Hovisalmi ja Niskala esittelevät teoksessaan Ympäristöosaaminen kilpailukyvyksi (2009, 7-21) ympäristöosaamisen osa-alueita. Ensimmäinen osa-alue on vastuullinen toiminta, jolla tarkoitetaan sitä, että organisaatio tunnistaa omaan toimintaansa liittyvät taloudelliset, sosiaaliset ja ympäristövaikutukset. Ympäristövastuu tarkoittaa organisaation vastuuta ekologisesta ympäristöstä ja sitä, että se toiminnassaan vähentää kielteisiä vaikutuksia ympäristöön. (Hovisalmi & Niskala 2009, 7-13.)

Toinen osa-alue käsittelee ympäristönäkökohtien huomioon ottamista toiminnassa. Organisaatio tunnistaa toimintaansa liittyvät ympäristönäkökohdat ja arvioi niiden merkittävyydet sekä suunnittelee ja toteuttaa ympäristövaikutusten hallintaan ja parantamiseen tähtääviä toimenpiteitä. (Hovisalmi & Niskala 2009, 16.)

Ympäristönäkökohdilla tarkoitetaan esimerkiksi organisaation toimintoja, josta aiheutuu tai voi aiheutua ympäristömuutoksia. Tällainen toiminto on esimerkiksi tietokoneiden käyttö,

joka aiheuttaa ympäristömuutoksia. Ympäristövaikutus on ympäristönäkökohdasta, kuten tietokoneiden käytöstä aiheutuva haitallinen tai hyödyllinen muutos ympäristössä. Näillä kahdella on syy-seuraus suhde. (Pesonen, Hämäläinen & Teittinen 2005, 174-175.)

Kolmas osa-alue on lainsäädännön seuraaminen ja ennakoiminen. Organisaatio tunnistaa toimintaansa liittyvät säädökset ja vaatimukset ja arvioi, mitkä ovat toiminnan kannalta niistä keskeisimpiä. (Hovisalmi & Niskala 2009, 21.)

Ekotehokkuus

Ekotehokkaalla toiminnalla vähennetään haitallisia ympäristövaikutuksia tuottamalla vähemmästä enemmän. Ekotehokkuutta on esimerkiksi materiaalien ja energian mahdollisimman vähäinen käyttö sekä tuotteiden kierrättäminen, jolloin säästetään luonnonvaroja ja kustannuksia. Ekotehokkuuden hyväksyntä ja toteuttaminen yhteiskunnan kaikilla tasoilla edistää kestävää kehitystä. (Ekotehokkuus 2008; Rissa 2001, 11.)

Kestävä kehitys

Kestävän kehityksen päämääränä on turvata hyvät elämisen mahdollisuudet niin nykyisille kuin tuleville sukupolville. Kestävässä kehityksessä otetaan tasavertaisesti huomioon ihminen, talous ja ympäristö maailmanlaajuisesti, alueellisesti ja paikallisesti. Ekologisen kestävän kehityksen perusehtona on toiminnan sopeuttaminen luonnon kestokykyyn. (Kestävä kehitys 2009.)

Ympäristöjohtaminen

Organisaation ympäristöjohtaminen tarkoittaa toimenpiteitä, joilla organisaatio vähentää ympäristökuormitustaan. Näitä toimenpiteitä ovat esimerkiksi ympäristöohjelmien laatiminen, henkilöstön kouluttaminen ja ympäristönsuojeluinvestoinnit. Organisaation ympäristöjohtaminen kertoo organisaation ympäristökuormituksen tulevaisuudesta. (Heiskanen 2004, 43.)

Kierrätys

Kierrätys tarkoittaa materiaalin käyttämistä hyödyksi uudessa yhteydessä. Se on ympäristöä säästävä ratkaisu, koska se vähentää raaka-aineiden ja energian kulutusta. Kierrätystä varten jäte lajitellaan materiaalin mukaan. Kierrätettäviä materiaaleja ovat esimerkiksi paperi, pahvit, kartongit ja biojäte. (Kierrätys 2009.)

Ekotiimi

Ekotiimillä tarkoitetaan pientä ryhmää ihmisiä, jotka tukevat toisiaan ympäristöparannusten teossa. Ekotiimi voi koostua esimerkiksi työtovereista, jotka toteuttavat Ekotiimiohjelmaa. Ekotiimiohjelma perustuu Global Action Plan (GAP)-järjestön toimintaohjelmaan ja Suomessa toiminnasta vastaa GAP Finland, Kestävän elämäntavan yhdistys ry. Toiminnassa painotetaan pitkän aikavälin käyttäytymismuutoksia. (Gap Finland 2009.)

3 Kela

3.1 Kelan organisaatio, arvot ja tehtävä

Kansaneläkelaitoksen (Kelan) asemasta, tehtävästä ja hallinnosta säädetään Kansaneläkelaitoksesta säädetyssä laissa ja Kelan hoitamasta sosiaaliturvasta säädetään etuuksia koskevissa laeissa. Kelan toimintaa johtaa hallitus ja sen toimintaa valvovat valtuutetut ja tilintarkastajat. (Organisaatio 2009.)

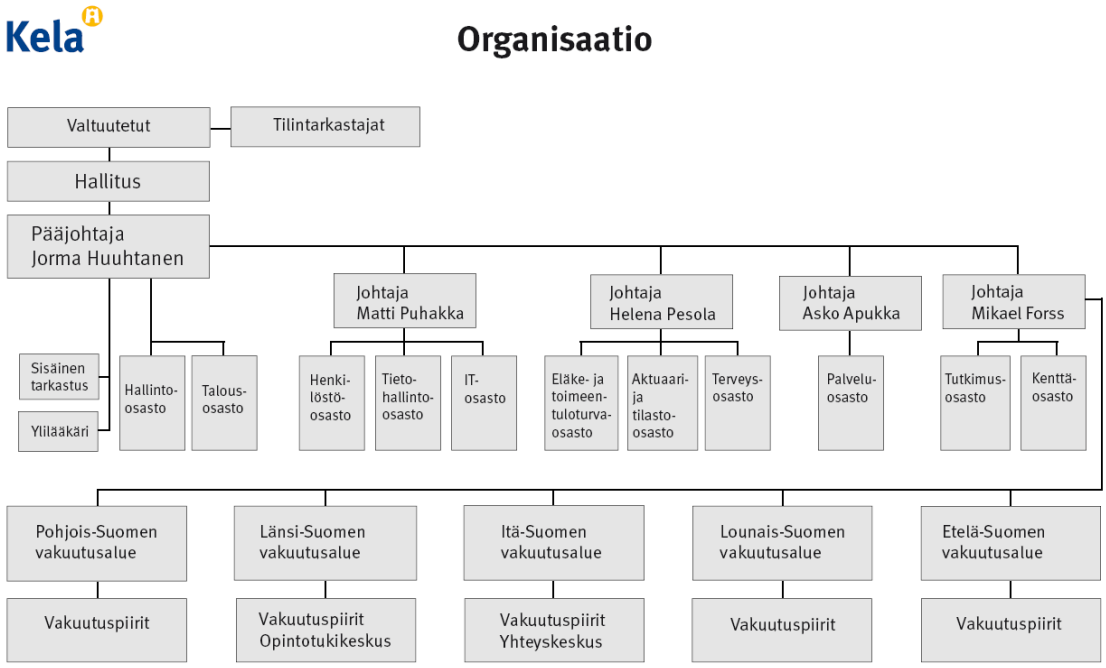

Kuvio 1: Kelan organisaatiokaavio 2009 (Organisaatio 2009)

Kelan keskushallinto jakautuu yhteentoista osastoon. Kelassa on viisi vakuutusaluetta, jotka ovat Etelä-Suomen, Itä-Suomen, Lounais-Suomen, Länsi-Suomen, ja Pohjois-Suomen vakuutusalue. Vakuutusalueet jakautuvat vakuutuspiireihin, joissa on palvelupisteitä. (Toiminta 2009.)

Kelan toiminnan arvot ovat seuraavat: ihmistä arvostava, osaava, yhteistyökyinen ja uudistuva. Arvoihin ei siten kuuluu kestävän kehityksen ekologista arvoa sellaisenaan, mutta Kelan arvot eivät mielestäni myöskään sulje pois ekologisen arvon toteuttamista käytännössä. Ekologisessa toiminnassa arvostetaan ihmistä ja siinä tarvitaan osaamista, yhteistyötä ja uudistumista. Kelan tehtävänä on väestön toimeentulon turvaaminen, terveyden edistäminen ja itsenäisen selviytymisen tukeminen. Kela hoitaa Suomen sosiaaliturvan piiriin kuuluvien henkilöiden perusturvaa eri elämäntilanteissa. (Tehtävä 2008.)

3.2 Espoon vakuutuspiirin toimintamalli ja Tapiolan toimisto

Espoon vakuutuspiiriin kuuluvat Espoon ja Kauniaisten kaupungit ja 247 000 asukasta. Espoon vakuutuspiiriin kuuluvat seuraavat toimistot: Matinkylä-Olari, Espoon keskus, Leppävaara, Kauniainen, Espoonlahti ja Tapiola. Espoon vakuutuspiirissä työskentelee kuudessa toimistossa 115 toimihenkilöä ja Tapiolan toimistossa työskentelee 33 henkilöä marraskuussa 2008. (Espoon vakuutuspiirin toimintamalli 2008.)

Espoon vakuutuspiirin johtajan tehtäviin kuuluvat mm. vakuutuspiirin johtaminen Kelan toimivaltasäännösten mukaisesti, prosessien johtaminen ja kehittäminen, henkilöstön kehittäminen ja kannustaminen, vuorovaikutus yhteistyötahojen kanssa, taloudellisuuden ja tuottavuuden toteuttamisen varmistaminen. Espoon vakuutuspiirin johtoryhmän vastuualueita ovat talous, henkilöstöasiat, sidosryhmäyhteistyö, ATK-asiat, TYKY/TAIKA-asiat, osaaminen, riskien hallinta, turva-asiat, laatuasiat, väärinkäytösasiat ja prosessiasiat. Mielestäni ympäristömyötäiset toimet voitaisiin liittää näihin johtamisen osa-alueisiin. (Espoon vakuutuspiirin toimintamalli 2008.)

Tapiolan toimiston johtaja vastaa Espoon vakuutuspiirissä toimiston asiakaspalvelusta ja etuusprosesseista sekä vakuutuspiirin riskien hallinnasta. Tapiolan toimiston etuustoiminta on jaettu seuraaviin ryhmiin: asiakaspalvelu, sairaanhoitokorvaukset ja tukipalvelut, EU-yksikkö, kuntoutus, vammaisetuudet, sairauspäivärahat ja kyky-tiimi. (Espoon vakuutuspiirin toimintamalli 2008.)

4 Ympäristöasioiden kansainvälinen taso

4.1 Ympäristöjulistuksia ja sopimuksia

Paikallisen ympäristötoiminnan lähtökohtana on globaali kestävän kehityksen ajattelu. Esittelen seuraavaksi keskeisimpiä kansainvälisiä ympäristöjulistuksia, jotka vaikuttavat maailmanlaajuisesti ympäristötoimintaan.

Vuonna 1972 Tukholmassa pidetty Yhdistyneiden kansakuntien ympäristökonferenssi aloitti kansainvälisen ympäristöoikeudellisen kehityksen. Tukholman konferenssin tuloksena syntyi julistus siitä, että maailman kansat tarvitsevat yhteistä näkemystä ja yhteisiä periaatteita ympäristön suojeluun ja parantamiseen. (Kuokkanen & Parkkari 2004, 13-16.)

Vuonna 1992 Rio de Janeirossa pidetyn konferenssin julistus syvensi ja laajensi ympäristöoikeudellisia periaatteita. Perustettiin ”Agenda 21”, maailmanlaajuinen kestävän kehityksen toimintaohjelma. (Kuokkanen & Parkkari 2004, 13-14.)

Vuonna 2002 Etelä-Afrikan Johannesburgin huippukokouksen luonne oli enemmän poliittinen kuin oikeudellinen. Johannesburgin konferenssin julistuksessa hyväksyttiin kestävän kehityksen toimintasuunnitelma. (Kuokkanen & Parkkari 2004, 14-15.)

Valtiot ovat tehneet viime vuosikymmeninä suuren määrän myös kansainvälisiä ympäristösopimuksia. Maailmanlaajuiset ympäristösopimukset ovat tarpeen, koska ympäristöongelmat ovat luonteeltaan kansainvälisiä. Mm. vuonna 1997 hyväksytyn Kioton pöytäkirjan tavoitteena on päästöjen vähentäminen kansainvälisellä tasolla ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi. Suomi on ratifioinut Kioton pöytäkirjan vuonna 2002 yhdessä muiden Euroopan unionin jäsenmaiden kanssa. (Kuokkanen & Parkkari 2004, 1, 28.)

Vuonna 2007 Balin ilmastokokouksessa sovittiin suunnitelmasta ilmastonmuutoksen torjumiseksi ja vuonna 2009 Kööpenhaminan ilmastokokouksessa on tarkoitus sopia jatkoa Kioton sopimukselle (Balin ilmastokokous 2007).

4.2 EY:n ympäristöoikeus ja ekologinen kestävä kehitys

Rooman sopimuksen mukaan Euroopan yhteisöllä on toimivalta hyväksyä ympäristösopimuksia ja osallistua ympäristösopimusneuvotteluihin ja se on osapuolena monissa voimassaolevissa sopimuksissa (Kuokkanen & Parkkari 2004, 6).

EY-tuomioistuimen yleisiin oikeusperiaatteisiin kuuluvat tulkintavaikutus ja etusijaperiaate. Tulkintavaikutuksen mukaan kansallista oikeutta on tulkittava siten, että se on sopusoinnussa unionioikeuden kanssa ja etusijaperiaate tarkoittaa sitä, että ristiriitatilanteessa unionin säännöt ovat etusijalla kansallisiin säännöksiin. Siten EU-jäsenyyden myötä Suomen kuten muidenkin EU-maiden ympäristölainsäädäntöä harmonisoidaan vastaamaan EY-lainsäädäntöä. (Jääskinen 2007, 79.)

EY:n artiklat 174-176 koskevat ympäristöä ja EY 6 artiklan mukaan kestävä kehitys on otettu EU:n koko toimintaa ohjaavaksi päämääräksi sekä ympäristönsuojelu huomioon otettavaksi

tavoitteeksi. EY:n ympäristöpolitiikan tavoitteena on siten edistää ympäristönsuojelua ja luonnonvarojen harkittua käyttöä. Ympäristöpolitiikkaa ohjaavat ympäristöohjelmat ja tällä hetkellä on voimassa kuudes ympäristöohjelma vuosille 2001-2010. Tämä ohjelma määrittelee ensisijaisiksi toiminta-alueiksi ilmastonmuutoksen torjunnan, luonnon monimuotoisuuden suojelemisen, ympäristön, terveyden, elämänlaadun, luonnonvarojen kestävän käytön ja jätehuollon. Mielestäni laadittua ympäristöohjelmaa ei ole otettu käyttöön vielä tarpeeksi tehokkaasti. Mm. luonnonvaroja käytetään edelleen kestämättömästi. (Ekroos, Kumpula, Kuusiniemi & Vihervuori 2002, 70; Jääskinen 2007, 168; Myller 2009.)

EU:n tämän hetkisen kestävän kehityksen strategian mukaan kestävän kehityksen yksi tärkeimmistä kysymyksistä on luonnonvarojen säilyttäminen ja hallinta. Jäsenmaiden tulisi keskittyä samoihin ekologisen kestävän kehityksen prioriteetteihin, kuten esimerkiksi jätedirektiivin toimeenpanoon. Luonnonvarojen säilyttämisen kannalta on hyvä asia, että EU- maat keskittyvät samoihin asioihin. Näin päästään parhaaseen mahdolliseen tulokseen. (EU:n kestävän kehityksen strategia 2006.)

Suomen kestävän kehityksen strategia on kytketty yhteen Euroopan unionin kestävän kehityksen strategian kanssa. Valtioneuvosto on vuonna 2009 hyväksynyt kestävien hankintojen periaatepäätöksen, jossa esitetään julkisten hankintojen tärkeäksi valintaperusteeksi tuotteiden ympäristövaikutukset. Julkishallinto toimii esimerkkinä muille valitessaan ekologisesti kestäviä tuotteita hankintamenettelyssä ja saa näin toimiessaan taloudellista hyötyä pidemmällä aikavälillä. Julkisilla hankinnoilla on vaikutusta markkinoihin, koska sen volyymi on suuri. Mielestäni viimeaikaiset strategiset ratkaisut luonnonvarojen säilyttämisessä ovat oikean suuntaisia ja nyt on aika toteuttaa ne käytännössä. (Kansallinen kestävän kehityksen strategia 2006; Valtioneuvoston periaatepäätös kestävien valintojen edistämisestä julkisissa hankinnoissa 2009.)

EU:lla on energiatehokkuuden toimintasuunnitelma vuosille 2007 - 2012, jonka tavoitteena on vähentää energiankulutusta 20 prosentilla vuoteen 2020 mennessä. Toimintasuunnitelmaan sisältyy toimenpiteitä, joilla pyritään parantamaan mm. tuotteiden, rakennusten ja palvelujen energiatehokkuutta. Valtioneuvosto on hyväksynyt vuonna 2008 Suomelle uuden ilmasto- ja energiastrategian, joka käsittelee ilmasto- ja energiapoliittisia toimenpiteitä vuoteen 2020. Uudistuksen tavoitteena on panna täytäntöön energiapalveludirektiivi 2006/32/EY. (Energiatehokkuuden toimintasuunnitelma (2007-2012) 2009; Vuoden 2008 ilmasto- ja energiastrategia 2008.)

EY-oikeuden ympäristönormien keskeisiä termejä ovat asetus ja direktiivi. EY-asetukset sitovat jäsenvaltioita välittömästi voimaantullessaan ja direktiivit implementoidaan kansalliseen lainsäädäntöön valtioiden sisäisin toimenpitein. (Ekroos ym. 2002, 71-72.)

5 Kansallinen lainsäädäntö ympäristötoiminnan perustana

ISO 14001-standardin mukaisessa ympäristöjärjestelmässä ei organisaatiolle aseteta vaatimuksia ympäristönsuojelun tasolle, mutta lainsäädännölliset velvoitteet organisaation tulee kuitenkin täyttää. Ympäristöosaamisen kehittämisessä on myös mielestäni oleellista tunnistaa Tapiolan Kelan toimistoa koskevat lakisääteiset vaatimukset. (Pesonen ym. 2005, 15.)

5.1 Suomen perustuslaki ja ympäristönsuojelulaki

Kansallinen lainsäädäntö asettaa ympäristötoiminnalle perustan, jota tulee noudattaa ja seurata. Suomen perustuslaissa säädetään ympäristövastuusta seuraavasti: ”Vastuu luonnosta ja sen monimuotoisuudesta, ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille. Julkisen vallan on pyrittävä turvamaan jokaiselle oikeus terveelliseen ympäristöön sekä mahdollisuus vaikuttaa elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon.”(PL 1:20.)

Ympäristönsuojelusta säädetään ympäristönsuojelulaissa seuraavasti: ”Lain tavoitteena on ehkäistä ympäristön pilaantumista sekä poistaa ja vähentää pilaantumisesta aiheutuvia vahinkoja. Turvata terveellinen ja viihtyisä sekä luonnontaloudellisesti kestävä ja monimuotoinen ympäristö. Ehkäistä jätteiden syntyä ja haitallisia vaikutuksia. Tehostaa ympäristöä pilaavan toiminnan vaikutusten arviointia ja huomioon ottamista kokonaisuutena. Parantaa kansalaisten mahdollisuuksia vaikuttaa ympäristöä koskevaan päätöksentekoon. Edistää luonnonvarojen kestävää käyttöä ja torjua ilmastonmuutosta ja tukea muuten kestävää kehitystä.”(YSL 1:1.)

Ympäristönsuojelulakia sovelletaan pilaantumisriskistä riippumattomaan toimintaan, jossa syntyy jätettä, sekä jätteen hyödyntämiseen ja käsittelyyn (Ekroos ym. 2002, 79).

5.2 Laki julkisista hankinnoista ja pienhankinnat

EU:n hankintadirektiivi 2004/17/EY on implementoitu Suomen lainsäädäntöön laissa julkisista hankinnoista 2007/348. Säädöksen mukaan julkisten hankintojen kilpailutuksessa tulee taata kaikille mahdollisuus tarjouskilpailuun ja tehostaa julkisten varojen käyttöä. Valintapäätöksen on perustuttava kokonaistaloudellisesti parhaaseen tarjoukseen. Kokonaistaloudellisena vertailuperusteena voidaan käyttää mm. ympäristövaatimusten täyttämiseen liittyviä perusteita. (JulkHankL 1:1-2.)

Kansalliset kynnysarvot alittavat hankinnat ovat hankintalain soveltamisalan ulkopuolella. Kansallinen kynnysarvo tavara- ja palveluhankinnoissa on 15 000 euroa. Koska hankintalaki ei koske näitä ns. pienhankintoja voi Kela harkita itse hankintojensa tarkoituksenmukaisuutta ja

laatua. Pienhankinnat kilpailutetaan Kelan omien hankintaohjeiden mukaan. (JulkHankL 3-15; Pienhankinnat 2007.)

Ympäristönäkökohdat voidaan ottaa huomioon Kelan hankintamenettelyn kaikissa vaiheissa kuten hankinnan suunnittelussa, tarjoajien ja ehdokkaiden valinnassa sekä hankintasopimuksen tekemisessä. Ympäristönäkökohtia vertailuperusteena käytettäessä edellytetään, että ympäristönäkökohdat liittyvät hankinnan kohteeseen, ovat objektiivisia ja syrjimättömiä, eivätkä ne myöskään saa antaa Kelalle rajatonta vapautta. (Ympäristönäkökohdat hankinnoissa 2008.)

5.3 Jätelaki ja pääkaupunkiseudun yleiset jätehuoltomääräykset

Jätelaki rakentuu elinkaariajattelulle, hyöty- ja uusiokäytön edistämispyrkimykselle ja parhaan tekniikan periaatteelle ja siihen on sisällytetty suunnitelmatavoitteet (Ekroos ym. 2002, 79).

Jätelaki tukee kestävää kehitystä edistämällä luonnonvarojen järkevää käyttöä sekä ehkäisemällä jätteistä aiheutuvaa vaaraa ja haittaa ympäristölle. Jätelain mukaan on huolehdittava jätteen syntymisen ehkäisystä, suosittava kierrätystä sekä viimeisenä vaihtoehtona käytettävä jätteen sijoittamista kaatopaikalle (JäteL 1:1,1:2, 2:4.)

EU:n uudessa jätedirektiivissä säädetään mm. siitä, että biojätteen erilliskeräystä biojätteen kompostoimiseksi ja mädättämiseksi tulee edistää. Biojätteen lajittelua koskevat määräykset tulevat siten mahdollisesti tiukentumaan tulevaisuudessa, kun EU:n uusi jätedirektiivi tulee voimaan Suomessa jätelain kokonaisuudistuksen yhteydessä vuonna 2010. Jätealan lainsäädännön kokonaisuudistusta valmistelevan työryhmän tehtävänä on laatia ehdotus lainsäädännön ajanmukaistamiseksi. Työryhmän toimikausi on ajalle 15.10.2007 - 30.4.2010. Tavoitteena on, että hallituksen esitys tulee eduskunnan käsiteltäväksi syksyllä 2010. (2008/98/EY III:22; Jätealan lainsäädännön kokonaisuudistus 2009.)

Tapiolan toimiston henkilökunnalle tehdyssä kyselyssä henkilökunta toivoi kartongin ja biojätteen erilliskeräämisen aloittamista. Otin selvää pääkaupunkiseudun jätehuoltomääräyksistä, jotka koskevat kartongin ja biojätteen keräämistä.

Jätehuoltomääräykset tarkentavat jätelain yleisiä jätehuollon periaatteita. Yleiset jätehuoltomääräykset on annettu jätelain 17 §:n nojalla. Määräykset antaa pääkaupunkiseudulla pääkaupunkiseudun yhteistyövaltuuskunta YTV. Määräyksissä annetaan ohjeet mm. jätteenkeräysvälineille, jätepisteille, jätteenkuljetukselle ja keräykselle. (Jätehuoltomääräykset 2008; Kiinteistön jätehuolto 2009.)

Keräyskartongilla tarkoitetaan esimerkiksi käytöstä poistettua keräyskelpoista kuitupakkausta, keräyspahvia, ruskeaa kartonkia, ruskeita kirjekuoria ja paperikasseja. Keräysvälineet on tyhjennettävä niin usein, ettei astioiden ylitäyttymisestä aiheudu roskaamista. Biojätteellä tarkoitetaan esimerkiksi eloperäistä elintarvikejätettä, joka on biologisesti hajoavaa, kiinteää ja myrkytöntä. Biojätteen keräysvälineet on tyhjennettävä vähintään kerran viikossa ja vierekkäisillä kiinteistöillä on mahdollisuus käyttää samoja keräysvälineitä. (Jätehuoltomääräykset 2008.)

Pääkaupunkiseudun jätehuoltomääräysten mukaan biojäte, keräyspahvi ja keräyskartonki tulee lajitella, jos jätettä syntyy kiinteistöllä yli 50 kg viikossa. YTV:n jätehuollon asiakaspalvelijan mukaan puhelinkeskustelussamme:" *YTV:n kanssa voi sopia vapaaehtoisesti jätteiden hakemisesta myös pienempienkin jätemäärien osalta*."(Jätteiden lajittelu yrityksissä 2008; YTV:n asiakaspalvelija 2009.)

5.4 Julkisyhteisöjen energiatehokkuuden parantaminen

Hallituksen luonnos esityksessä 25.3.2009 ehdotetaan säädettäväksi laki julkisyhteisöjen energiatehokkuudesta, joka on tarkoitettu tulemaan voimaan vuonna 2010. "Lain tavoitteena on asettaa tavoitteet julkisyhteisöjen energiatehokkuuden parantamiseksi ja energiankäytön vähentämiseksi sekä saada juurrutettua suunnitelmallinen ja pitkäjänteinen energiatehokkuuden edistämistoiminta valtion ja kunta-alan julkisyhteisöihin. Lailla edistettäisiin kestävää kehitystä ja vähennettäisiin energiantuotannon aiheuttamia kasvihuonepäästöjä sekä saavutettaisiin kustannussäästöjä julkisyhteisöissä. Lakiin ehdotetaan otettavaksi säännökset energiatehokkuuden edistämisvelvollisuudesta, energiatehokkuuden huomioimisesta hankintatoimessa, toimintasuunnitelmasta energiankäytön tehostamiseksi, ostoenergian kulutusseurannasta sekä energiansäästön raportoinnista." (Julkisyhteisöjen energiatehokkuutta ja energiayhtiöiden energiatehokkuuspalveluja koskevat säädökset 2009.)

6 Kyselytutkimuksen kuvaus

6.1 Aineiston hankinta

Syyskuussa 2008 aloin valmistella kyselylomakkeita Tapiolan Kelan ympäristöosaamisen kartoittamista ja ympäristöosaamisen kehittämiskohteiden selvittämistä varten. Kyselylomakkeiden valmistelussa käytin apuna Hanna-Leena Pesosen, Kirsi Hämäläisen ja Outi Teittisen teosta Ympäristöjärjestelmän rakentaminen, Tiia Tuomisen opinnäytetyötä ja Sirkka Hirsijärven, Pirkko Remeksen ja Paula Sajavaaran teosta Tutki ja kirjoita. Tarkoituksena oli tehdä ISO 14001-standardia mukaileva ympäristöjärjestelmä Espoon Tapiolan Kelaan.

Tutkimusmenetelmänä käytin henkilökunnalle strukturoitua haastattelua eli lomakehaastattelua (liite 1). Päädyin strukturoituun haastatteluun, koska se on nopea tapa kerätä tietoa ja vastausaineiston voi analysoida joiltain osin tietokoneen avulla. Strukturoidussa kyselyssä oli avoimia kysymyksiä, monivalintakysymyksiä ja asteikkoihin perustuvia kysymyksiä. Avoimissa kysymyksissä haastateltava voi vastata omin sanoin, monivalintakysymyksissä vastaaja valitsee sopivan vastausvaihtoehdon ja asteikkoihin perustuvissa kysymyksissä esitetään väittämiä ja vastaaja valitsee annetuista vaihtoehdoista sen, joka parhaiten kuvaa hänen mielipidettä annetusta väittämästä. (Hirsijärvi 193-195, 203.)
Lähetin Tapiolan Kelan koko henkilöstölle eli 33 henkilölle lomakehaastattelun sähköpostitse 6.10.2008 ja sain vastaukset 11 henkilöltä postitse kahden viikon kuluttua. Laadin myös Espoon vakuutuspiirin johtajalle haastattelulomakkeen ”Ympäristökatselmus 2008”, jonka lähetin hänelle 1.10.2008 (liite 2). Sain häneltä vastaukset 27.11.2008 tapaamisessamme Espoon Tapiolan Kelassa.

Päätin rajata kehitysprojektin koskemaan Espoon vakuutuspiirin kaikista toimistoista vain Tapiolan toimistoa, koska siten vastausaineiston määrä pysyi sopivana suhteessa käytettävissä olevaan aikaan ja pystyin suorittamaan havainnoinnin työni ohessa. Käytin siten havainnointimenetelmänä osallistuvaa havainnointia. Hirsijärven ym. mukaan osallistuva havainnointi on vapaasti tilanteessa muotoutuvaa ja havainnoija on ryhmän toimintaan osallistuva. Kyselyn ja haastattelun avulla saadaan selville, mitä henkilöt ajattelevat, tuntevat ja havainnoinnin avulla saadaan tietoa, toimivatko ihmiset niin kuin sanovat toimivansa. (Hirsijärvi ym. 2007, 207-211.) Saatujen vastausten perusteella muutin työni nimeä ja uudeksi nimeksi tuli siten Ympäristöosaamisen kehittäminen Case: Kela Tapiolan toimisto.

6.1.1 Espoon vakuutuspiirin johtajan haastattelu

ISO 14001-standardin mukaisessa ympäristöjärjestelmässä organisaation johto luo ensinnäkin julkisen ympäristöpolitiikan. Ympäristöpolitiikassa johto määrittelee ympäristötyön painopistealueet, sitoutuu jatkuvaan parantamiseen ja tiedottaa siitä organisaation työntekijöille. (Pesonen ym. 2005, 45-46.)

Espoon vakuutuspiirin johtajalle laaditun kyselyn tarkoituksena oli selvittää, voitaisiinko Tapiolan toimistolle luoda oma ympäristöpolitiikka, mitkä ovat tärkeimmät ympäristönäkökohdat, ympäristöpäämäärät ja niistä johdetut tavoitteet. Liitin kyselylomakkeeseen ympäristöjärjestelmän rakentamiseen liittyvää sanastoa helpottamaan vastaamista.

27.11.2008 käydyssä keskustelussamme Espoon Tapiolan toimistossa Espoon vakuutuspiirin johtaja Matti Kujala suhtautui ympäristöasioiden kehittämiseen myönteisesti. Hän vastasi

kysymyskohtaan 2.2.”Millainen Espoon vakuutuspiirin ympäristöpolitiikka voisi olla?” ympäristöpolitiikan seuraavasti: ” *Hyvän tuottavuuden edistäminen ja parantaminen pitää sisällään myös ekologisen näkökulman ja arvon. Luonnonvarojen säästäminen myös toimistotyössä on mahdollista ja hyvin aiheellista.*”(Kujala 2008.)

Seuraavaksi pyrin selvittämään Espoon vakuutuspiirin johtajalle suunnatussa kyselyssä keskeiset ympäristövaikutuksia aiheuttavat toiminnot, kehittämisen päämäärät ja yksityiskohtaiset tavoitteet (Pesonen 2005, 16).

Espoon vakuutuspiirin johtajan mielestä 1.10.2008 lähettämäni kyselylomake oli ollut kuitenkin vaikeaselkoinen ja kysymyksiä oli ollut liikaa, joten valitettavasti hän ei kiireisenä voinut perehtyä siihen ja vastata kyselyyn. En siten saanut ympäristöjärjestelmän rakentamiseen tarvittavaa mitattavaa aineistoa kuten jätemäärien ja energiankulutuksen selvitystä, joiden pohjalta olisin voinut määritellä ympäristöjärjestelmän rakentamisen mukaiset päämäärät ja tavoitteet. Esimerkiksi jos tavoitteeksi valitaan 5 % jätemäärän vähentäminen, tarvitaan aikaisempi tieto jätemäärästä, johon sitä voi verrata.

Sovimme, että Tapiolan toimiston ympäristöosaamisen kehittämisen osa-alueet valitaan 14.10.2008 saatujen henkilöstöhaastattelun vastausten perusteella ja toimiston ympäristöasioita kehitetään henkilöstön vastausten perusteella. Korvasin siten mittaustuloksiin perustuvat ympäristöjärjestelmän ympäristöpäämäärät ja tavoitteet termillä ympäristöosaamisen kehittämisen osa-alueet.

6.1.2 Tapiolan Kelan henkilökunnan ympäristöosaamisen kartoittaminen

Seuraavaksi analysoin Tapiolan Kelan toimiston henkilökunnalle tekemäni kyselyn vastaukset ja teen niistä johtopäätökset. Kyselyn tarkoituksena oli kartoittaa Tapiolan Kelan henkilöstön asennetta ympäristöasioiden parantamiseen työpaikalla ja henkilökunnan ympäristöosaamista sekä etsiä sopivia ympäristöosaamisen kehittämisen kohteita, joihin henkilökunta kokee itse pystyvänsä vaikuttaa ja joiden toteuttamiseen he ovat motivoituneita. Henkilökunnan kyselyn ja teoriapohjan perusteella oli siten tarkoitus valita ympäristöosaamisen neljä kehittämisen osa-aluetta. Lähetin kyselyn 33:lle henkilölle ja sain 11 vastauslomaketta takaisin. Vastausprosentti oli 33.

Seuraavat neljä pylväsdiagrammia kuvaavat Tapiolan Kelan henkilöstön kyselylomakkeen kysymyskohtia 2, 3, 5 ja 7, joilla selvitin sitä, mikä saa henkilökunnan motivoitumaan ympäristötyöhön työpaikalla, millaisella tasolla henkilökunta kokee ympäristötyön olevan toimistossa, haluaako henkilökunta ympäristökoulutusta työnantajan puolesta ja mihin ympäristön kannalta merkittäviin asioihin he kokevat voivansa vaikuttaa eniten työpaikalla. Kaikki kyselyyn vas-

tanneet vastasivat jokaiseen kohtaan. Jotkut vastaajista valitsivat useammankin sopivan vaihtoehdon ja olen ottanut siten kaikki vastaukset huomioon.

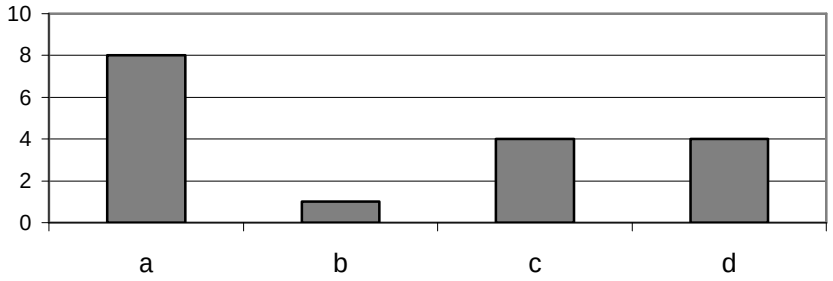

Kuvio 2: Kysymys 2: Mikä saa sinut motivoitumaan ympäristötyöhön työpaikalla?

a. pelkkä ajatus siitä, että tekee ympäristömyötäisiä tekoja, saa minut hyvälle mielelle (oma ekologinen jalanjälki pienenee).
b. esittämistäni ympäristömyötäisistä ideoista ja –teoista palkitaan työpaikalla.
c. ympäristöasioista tiedottaminen työpaikalla.
d. muiden tahojen sitoutuminen ympäristötyöhön.

Kuvion 1 pylväsdiagrammi osoittaa, että henkilöstöä motivoi eniten pelkkä ajatus siitä, että tekemällä ympäristömyötäisiä tekoja, saa hyvän mielen (oma ekologinen jalanjälki pienenee.) Vastanneet eivät kokeneet ympäristömyötäisten ideoiden ja –tekojen palkitsemista työpaikalla tärkeänä. Henkilöstöä motivoi ympäristöasioista tiedottaminen työpaikalla sekä muiden tahojen sitoutuminen ympäristötyöhön yhtä paljon.

Johtopäätös: Henkilökunta on motivoitunut tekemään ympäristömyötäisiä tekoja työpaikalla. Ympäristömyötäisten ideoiden ja -tekojen palkitsemisjärjestelmää ei tämän kyselyn perusteella kannata luoda. Ympäristöasioista tiedottaminen puolestaan kannattaisi aloittaa, koska se motivoi henkilöstöä. Koska henkilökuntaa motivoi ajatus siitä, että muutkin tahot sitoutuvat ympäristötyöhön, voitaisiin tämä ottaa huomioon esimerkiksi yhteistyökumppaneiden valinnassa. Suosittaisiin yhteistyökumppaneita, jotka tekevät myös ympäristömyötäisiä tekoja. Esimerkiksi hankinnoissa suosittaisiin tavarantoimittajia, jotka toimittavat ympäristömerkein valmistettuja tuotteita ja suosittaisiin lounasravintoloita, joissa tarjotaan luomuruokaa ja reilunkaupan tuotteita.

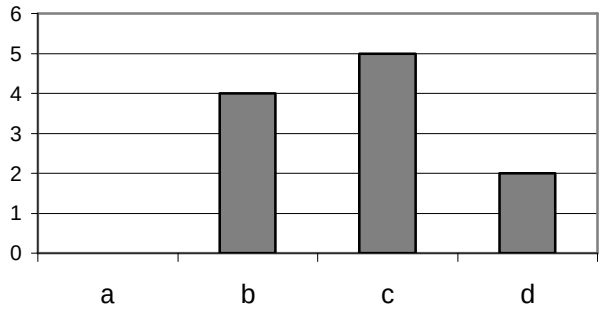

Kuvio 3: Kysymys 3: Onko ympäristötyö tällä hetkellä hyvällä tasolla?

a. täysin samaa mieltä
b. jokseenkin samaa mieltä
c. jokseenkin eri mieltä
d. täysin erimieltä mieltä

Kuvion 2. pylväsdiagrammista voi todeta, että kenenkään kyselyyn vastanneen mielestä toimiston ympäristötyö ei ole hyvällä tasolla.

Johtopäätös: Ympäristötyön kehittäminen kannattaa aloittaa, koska henkilöstö on motivoitunut tekemään ympäristömyötäisiä tekoja työpaikalla.

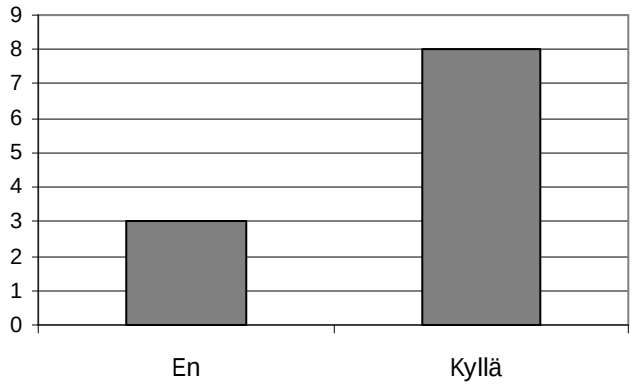

Kuvio 4: Kysymys 5: Haluatko ympäristökoulutusta työnantajasi puolesta?

Kuvion 3 pylväsdiagrammi osoittaa, että suurin osa vastaajista toivoi ympäristökoulutusta työnantajan puolesta. Toiveina oli ammattilaisten luentoja, lyhyitä tietoiskuja sekä lajittelu- ja kierrätysohjeistusta. Kaikki eivät kuitenkaan halunneet ympäristökoulutusta, mikä on myös otettava huomioon.

Johtopäätös: Ympäristökoulutusta kannattaa järjestää henkilöstölle. Koulutuksen sisältöä ja tarvetta tulisi vielä tarkentaa sekä miettiä, mistä ympäristökoulutukseen saataisiin resurssit.

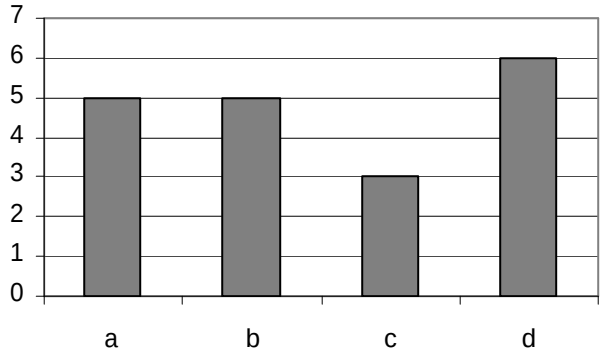

Kuvio 5: Kysymys 7: Mihin ympäristön kannalta merkittäviin asioihin koet voivasi vaikuttaa eniten työpaikallasi?

a. Kierrätys
b. Energian säästäminen
c. Lajittelu
d. Paperin kulutuksen vähentäminen

Kuvion 4 pylväsdiagrammi osoittaa, että henkilöstö kokee voivansa vaikuttaa eniten paperin kulutuksen vähentämiseen. Myös kierrätykseen, energian säästämiseen ja lajitteluun henkilökunta tuntee voivansa vaikuttaa.

Johtopäätös: Ympäristöosaamisen kehittämisen osa-alueita valittaessa otin huomioon henkilöstön kokemat vaikutusmahdollisuudet.

Havaitsin saaduista vastauksista, että vain yksi henkilö oli tulostanut kyselyni kaksipuolisena ja loput 10 henkilöä oli tulostanut kyselyn kahdelle sivulle. Tämä on siten esimerkki siitä, miten pienillä arjen valinnoilla voi paperin kulutusta vähentää.

6.1.3 SWOT-analyysi

Seuraavaksi esitän SWOT-analyysin, jonka avulla kartoitin Tapiolan toimiston henkilöstön asennetta ympäristöasioihin, ympäristöosaamista ja ympäristöosaamisen kehittämisen osa-alueita. Olen kerännyt SWOT-analyysiin kaiken saamani aineiston, johon kuuluvat Espoon vakuutuspiirin johtajan haastattelu, henkilöstökyselyn vastaukset, nykyinen että tuleva lainsäädäntö ja muut vaatimukset sekä havainnointiin perustuva tieto.

SWOT-analyysiä käytetään ongelmien tunnistamisessa ja kehittämisessä. SWOT-analyysissä kirjataan analysoitavan asian sisäiset vahvuudet (Strenghts), sisäiset heikkoudet (Weaknesses), ulkoiset mahdollisuudet (Opportunitues) ja ulkoiset uhat (Threats). (Lindroos & Lohivesi 2004, 218.)

Sisäiset vahvuudet, nykytila (Strenghts):

1. Henkilöstö pitää tärkeänä ympäristöasioita, seuraavat ympäristöasioita tiedotusvälineistä ja myös toteuttavat asioita käytännössä mm. kotona ja toivovat, että ympäristöasioihin kiinnitettäisiin enemmän huomiota työpaikalla. Osa henkilökunnasta käyttää liikkumiseen julkisia kulkuvälineitä.
2. Henkilöstö kannattaa ympäristömerkein varustettuja tuotteita, kuten ruoassa luomua ja reilunkaupan tuotteita sekä ympäristöystävällisiä pesuaineita ja paperituotteita, jotka on valmistettu kierrätystuotteista sekä energiansäästölamppuja. Tarpeettomien tavaroiden ostamista vältetään.
3. Henkilöstöllä on seuraavia ympäristöasioihin liittyviä ideoita ja toiveita: kompostoitava jäte erikseen, huomion kiinnittäminen paperin kulutukseen, koneiden sammuttaminen yöksi, kierrätysinfon laatiminen käytännön esimerkein, hankinnat kohdalleen, tavaroiden kierrätys, lisää informaatiota ympäristöasioista, tölkkien kierrätyksen aloittaminen, vessoihin vedettävät pyyherullakot, toive siitä , että työpaikalla aletaan kiinnittämään huomiota ympäristöasioihin, faktatiedot siitä miten omalla toiminnalla voi vaikuttaa ympäristöystävällisempään elämään ja niiden juurruttamiseen arkipäivään.
4. Laitteille ja WC:hin on tehty huoltotoimenpiteitä.
5. Kierrätystä on jonkin verran. Henkilökunnalla on ollut mm. mahdollisuus ostaa vanhoja toimistohuonekaluja edulliseen hintaan.
6. Kirpputoritoimintaa on netissä koko Kelan laajuisesti.
7. Kelan asiakaspalvelussa nettiasioinnit ja suorakorvaukset lisääntyvät, jolloin paperin kulutus vähenee.
8. Paperijätteet lajitellaan.
9. Uudet monitoimilaitteet säästävät sähköä.
10. Valaistuksessa käytetään loisteputkia.
11. Tapiolan toimiston ympäristöpolitiikka on ympäristömyönteinen.

Sisäiset heikkoudet, nykytila (Weaknesses):

1. Ympäristönäkökohtia ei ole otettu huomioon hankintamenettelyn kaikissa vaiheissa.
2. Kiire ja jatkuvat supistamistoimenpiteet vievät ympäristöasioilta huomion.
3. Ympäristöasioihin ei ole nimetty vastuuhenkilöitä eikä ympäristöasioille ole osoitettu resursseja.

4. Ympäristöasiat eivät kuuluu johtamistyöhön Kelan toimistoissa.
5. Biojätteitä ei lajitella.
6. Kartongin erilliskeräystä ei ole.
7. Tapiolan toimiston toimistorakennus on aika vanha, joten mm. putket ovat heikossa kunnossa ja joistain ikkunoista vetää.
8. Otetaan turhia tulosteita.

Ulkoiset mahdollisuudet, myönteiset asiat (Opportunities):

1. Jätelain uudistus vuonna 2010.
2. Laki julkisyhteisöjen energiatehokkuudesta vuonna 2010.
3. YTV:n kanssa voi tehdä sopimuksen biojätteen erilliskeräyksen aloittamisesta.
4. Biojäteastiahankkeeseen mukaan voi tulla myös naapurikiinteistöt.
5. Pyyherullakkojen hankkiminen Lindström Oy:ltä on mahdollista.
6. Ympäristömerkein varustettuja tuotteita löytyy.
7. Hankintojen ohjaamisesta ja neuvonnasta vastaavat organisaatiot tulevat markkinoimaan ympäristönäkökulmaa hankintaprosesseissa enemmän tulevaisuudessa.

Ulkoiset uhat, kielteiset asiat (Threats):

1. Ulkoisten tahojen kielteinen tai välinpitämätön asenne ympäristöosaamisen lisäämisessä.
2. Ympäristökoulutusta ei anneta.
3. Sopimusten tekemisten estymiset yhteistyökumppaneiden kanssa.

SWOT-analyysin pohjalta voidaan tehdä toimintasuunnitelma siitä, miten vahvuuksia käytetään hyväksi, miten heikkoudet muutetaan vahvuuksiksi, miten tulevaisuuden mahdollisuuksia hyödynnetään ja miten uhat vältetään (Lindroos & Lohivesi. 2004, 218).

Seuraavaksi esitän sanallisesti SWOT-analyysin ja toimintasuunnitelman. SWOT-analyysistä voi todeta, että Tapiolan toimiston ympäristöosaamisen sisäisiä vahvuuksia ovat ympäristömyötäinen ympäristöpolitiikka, henkilökunnan motivaatio ja ideointi ympäristöasioiden kehittämiseen. Sisäisten vahvuuksien perusteella ympäristöosaamisen kehittämiselle on siis hyvät lähtökohdat.

Tapiolan toimiston sisäisiä vahvuuksia voidaan edelleen kehittää esimerkiksi tarjoamalla henkilöstölle koulutusta ympäristöasioissa työnantajan puolesta. Hankinnoissa voitaisiin suosia ympäristömerkein varustettuja tuotteita ja hankittaisiin vain tarpeeseen. Laitteet ja valot voitaisiin sammuttaa aina kun siihen on mahdollisuus ja jätteiden lajittelua lisättäisiin biojätekeräyksen ja kartongin keräyksen aloittamisella.

SWOT-analyysin mukaan Tapiolan toimiston ympäristöosaamisen sisäisiä heikkouksia on se, että ympäristöasioihin ei ole kiinnitetty toimistotyössä lainsäädännöllisiä velvoitteita enempää huomiota ja resursseja ympäristötyöhön ei ole, joten ympäristöosaamisen kehittäminen onnistuu vain vapaaehtoisvoimin.

Näitä heikkouksia voidaan poistaa esimerkiksi siten, että perustetaan vapaaehtoisista ekotiimi, joka kehittää Tapiolan toimiston ympäristötyötä. Ympäristötyötä voitaisiin kehittää myös Espoon vakuutuspiirin johtoryhmässä laajemminkin. Biojätteille ja kartongille järjestettäisiin erilliskeräys. Tapiolan toimistoon tehtäisiin tarpeelliset kunnostustoimet energiatehokkuuden parantamiseksi, esimerkiksi ikkunoita voitaisiin tiivistää. Tarpeettomia tulosteita ei otettaisi ja tulostetaan kaksipuolisesti.

SWOT-analyysin mukaan ulkoisina mahdollisuuksina ympäristöosaamisen parantamiseen tulee lainsäädännöllisin uudistuksin lähitulevaisuudessa ja ympäristöosaamista on mahdollista kehittää yhteistyökumppaneiden kanssa.

Näitä mahdollisuuksia voidaan hyödyntää esimerkiksi siten, että lakiuudistukset lisäävät ympäristöosaamisen kehittämisen tarvetta koko maassa ja siten myös resursseja tullaan mahdollisesti suuntaamaan ympäristöasioihin enemmän. Biojätekustannuksia voi jakaa, jos naapurikiinteistöt tulevat mukaan biojätteen erilliskeräykseen. Pyyherullakkojen hankinnalla voidaan vähentää jätteiden määrää, ja niitä voi hankkia Lindström Oy:ltä. Voidaan tutkia mahdollisuutta hankkia vihreää sähköä (ympäristömerkki: Norppa suosittelee).

7 Tapiolan Kelan ympäristöosaamisen kehittämisen neljä osa-aluetta

Ympäristöjärjestelmän rakentamisen ohjeistuksessa organisaatio asettaa ympäristöpäämäärät ja tavoitteet, joiden pohjalta luodaan organisaation ympäristöohjelma. Ympäristöpäämäärät ovat organisaation ympäristöjärjestelmän pyrkimyksiä vähentää organisaation toiminnoista johtuvia haitallisia ympäristömuutoksia. Tavoitteet ovat päämääristä johdettuja vaatimuksia, joissa kerrotaan, miten päämääriin päästään ja tavoitteille laaditaan toteutussuunnitelmat eli ympäristöohjelmat. Tässä työssä ympäristöpäämäärät, tavoitteet ja ympäristöohjelmat ovat korvattu termillä ympäristöosaamisen osa-alueet. (Pesonen ym. 2005, 49-51.)

Esitän seuraavaksi Tapiolan Kelan ympäristöosaamisen kehittämisen neljää osa-aluetta ja ehdotan, miten ne voidaan toteuttaa käytännössä. Kerron myös, miksi valitsin juuri nämä kehitysalueiksi. Kehitysalueet mukailevat ympäristöjärjestelmää. Tässä osiossa kokoan yhteen teoriaosiossa ja SWOT-analyysissä tulleita asioita, joihin tulisi keskittyä ympäristöosaamisen lisäämisessä.

7.1 Ympäristönäkökohtien huomioonottaminen hankinnoissa

Valitsin hankinnat ympäristöosaamisen kehitysalueeksi ensinnäkin siksi, että julkisen sektorin hankintamenettelyn viherryttäminen kuuluu Suomen kansallisen kestävän kehityksen strategiaan. Toiseksi selvitykseni mukaan hankinnoissa ja pienhankinnoissa on mahdollista ottaa huomioon ympäristönäkökohdat hankintaprosessin kaikissa vaiheissa. Kolmanneksi henkilöstö toivoi hankinnoissa otettavaksi huomioon ympäristömerkein varustetut tuotteet.

Ehdotus, miten hankinnoissa otetaan huomioon ympäristönäkökohdat käytännössä

1. Toimiston tarvikehankinnoista vastaava henkilö ottaa huomioon tuotteiden ympäristöystävällisyyden hankintamenettelyn kaikissa vaiheissa, kuten suunnittelussa, tarjoajien ja ehdokkaiden valinnassa sekä hankintasopimusten teossa.
2. Hankinnoissa suositaan ympäristömerkein varustettuja tuotteita.
3. Hankinnoissa suositaan laatua, kestävyyttä, kierrätettävyyttä, korjattavuutta, huollettavuutta.
4. Hankitaan vain tarpeeseen.
5. Harkitaan pyyherullakkojen hankkimista tai vuokraamista Lindström Oy:ltä.
6. Hyödyllisiä linkkejä hankintoihin:
   www.luomu.fi
   www.finfood.fi/luomu
   www.reilukauppa.fi
   http://www.finlex.fi/fi/
   http://www.ymparisto.fi
   www.hankinnat.fi
   http://www.lindstrom.fi/

7.2 Toimiston jätteiden lajittelun lisääminen ja jätteiden vähentäminen

Valitsin jätteiden lajittelun lisäämisen ja jätteiden vähentämisen ympäristöosaamisen kehitysalueeksi, koska selvitykseni mukaan tulevan jätelainsäädännön mukaan 1.1.2010 biojätteen erilliskeräystä tullaan lisäämään. Biojätekeräämisen ja kartongin keräämisen aloittaminen on mahdollista. Henkilöstö on motivoitunut kierrättämään ja kokee voivansa vaikuttaa ympäristöasioihin kierrättämällä, joten biojätteen ja kartongin kerääminen kannattaisi aloittaa.

Ehdotus, miten jätteiden hoidossa otetaan huomioon ympäristönäkökohdat käytännössä:

1. Jätteiden hoitoon liittyvä vastuu kuuluu johdolle, ja lajittelusta on vastuussa koko henkilökunta. Jos ekotiimi perustetaan, voisivat he ottaa vastuuta jätteiden hoidosta, kuten kartongin viemisestä keräyspisteeseen ja lajitteluohjeistuksen laatimisen.
2. Kartongille perustetaan lajitteluastia. Lähimmät keräyskartongin keräyspisteet ovat Tapiolassa: Heikintori, itäpääty ja Tapionaukio 3, P-paikka.
3. Tarpeettomat, askarteluun kelpaavat materiaalit voidaan antaa lähistön päiväkotien käyttöön.
4. Tutkitaan mahdollisuutta järjestää yhteinen biojäteastia toimipaikan kiinteistölle ja tiedustellaan kiinteistön muilta yrityksiltä kiinnostusta yhteisen biojäteastian perustamiselle. Biojätteen keräyksestä voi tehdä sopimuksen YTV:n kanssa. Naapurikiinteistöjen kanssa voi tehdä biojätekeräyksestä yhteissopimuksen, jolloin jätteenkäsittelykustannukset jakautuvat.
5. Käytettäessä pyyherullakkoa käsien kuivaamiseen ei käsipaperijätettä synny.
6. Hyödyllisiä linkkejä jätteiden käsittelyyn:
   www.ytv.fi
   www.fiksu.net
   www.kierratyskeskus.fi
   http://www.kierratys.info/index2.php
   http://www.finlex.fi/fi/
   http://www.paperinkerays.fi/36

7.3 Sähkön ja energian kulutuksen vähentäminen

Ympäristöosaamisen kehittämisen osa-alueita valittaessa kyselystä selvisi, että henkilöstö kokee voivansa vaikuttaa energian säästämiseen (eli valojen sammuttamiseen, laitteiden sulkemiseen). Hallituksen esityksen mukaan laki julkisyhteisöjen energiatehokkuudesta tulee voimaan 1.1.2010, joten lähitulevaisuudessa energiansäästötoimenpiteet tulevat ajankohtaisiksi myös lainsäädännöllisistä syistä. Siten ehdotan energian käytön vähentämistä yhdeksi ympäristöosaamisen kehittämisen osa-alueeksi.

Ehdotus, miten energiakäytön tehostamisessa otetaan huomioon ympäristönäkökohdat käytännössä:

1. Energian käytön tehostamisesta on vastuussa koko henkilökunta.
2. Laitteiden valmiustila kuluttaa energiaa, joten suljetaan laitteet mahdollisuuksien mukaan.
3. Hyödynnetään luonnonvalo.

4. Sammutetaan tarpeeton valo ja laitteet aina kun se on mahdollista.
5. Tietokoneiden näyttö kannattaa sulkea työskentelytaukojen ajaksi, koska näytön osuus koneen sähkönkulutuksesta on suuri.
6. Ikkunat tiivistetään.
7. Hyödyllisiä linkkejä energiatehokkuuteen:
   www.motiva.fi
   www.energia.fi
   www.ekoenergia.info
   http://www.finlex.fi/fi/

7.4 Ekotiimin perustaminen Tapiolan toimistoon

Ympäristöjärjestelmän rakentamisessa esitetään vaatimuksia siitä, miten ympäristöjärjestelmä toteutetaan käytännössä. Ympäristöasioiden hoitoon liittyvät vastuut jaetaan sekä toimintojen dokumentoinnista ja dokumenttien säilyttämisestä annetaan ohjeet. (Pesonen ym. 2005, 53-54, 62-66.)

Valitsin ekotiimin perustamisen ympäristöosaamisen kehittämisen osa-alueeksi, koska ympäristöjärjestelmän rakentamisen ohjeistuksen mukaan vastuuhenkilöillä on tärkeä rooli ympäristöjärjestelmän toteutuksessa ja edelleen kehittämisessä. Ekotiimin perustamista toivoi myös yksi kyselyyn vastanneista henkilöistäkin.

Ehdotus, miten ekotiimi toimisi käytännössä:

1. Ekotiimi ideoi toimintaa ja hakee ympäristömyötäisistä toimintatavoista tietoa.
2. Ekotiimiläiset toimivat tukena kestävien ratkaisujen hakemisessa toimistossa.
3. Ekotiimiläiset kokoaisivat toimiston intranetiin ympäristöosaamisen kehittämiseen liittyvää materiaalia ja asiakirjoja kuten Tapiolan Kelan ympäristöpolitiikan ja ympäristöosaamisen kehittämisen osa-alueet. Käsikirjan tarkoituksena on helpottaa ympäristöosaamisen jatkokehittämistä.
4. Ekotiimi voisi koostua vapaaehtoisista.
5. Espoon vakuutuspiirin johtoryhmän työskentelyssä ekotiimiajatus voitaisiin myös ottaa käyttöön.
6. Hyödyllisiä linkkejä ekotiimin toimintaan:
   http://www.nic.fi/~369123/ekoframeset-2.html
   www.wwf.fi/yritykset/greenoffice/

8 Opinnäytetyön arviointia

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli kehittää Tapiolan Kelan ympäristöosaamista, jotta toimisto voisi hallita paremmin toimintansa ympäristövaikutuksia. Tavoitteena oli ensinnäkin jakaa henkilökunnalle tietoa ympäristölainsäädännöstä, määräyksistä ja ohjeista sekä esitellä ISO 14001-standardia. Pyrin käyttämään ajankohtaisia ja tunnettuja lähdemateriaaleja, joten pidän niitä luotettavina ja sopivina ympäristötietolähteinä.

Opinnäytetyön toisena tavoitteena oli selvittää Tapiolan Kelan henkilöstön asennetta ympäristöasioiden parantamiseen työpaikalla ja kartoittaa henkilökunnan ympäristöosaamista. Pyrin työni luotettavuuteen selostamalla työni etenemisen vaihe vaiheelta. Tutkin henkilöstön ympäristöosaamista kyselylomakkeella, jonka laadinnassa käytin apuna Tiia Tuomisen opinnäytetyötä. Suorittamani kyselyn reliaabelius tarkoittaa mittaustulosten toistettavuutta eli sitä, että tulokset eivät ole sattumanvaraisia. Henkilökunnalle suunnatun kyselyn lähetin koko toimiston henkilöstölle eli 33 henkilölle ja sain vastaukset 11 henkilöltä. Vastausprosentti oli 33. Pidän vastausaineiston määrää joissain määrin riittävänä johtopäätösten tekoon, koska aineiston vastauksissa henkilökunta ajatteli ympäristöasioista samansuuntaisesti. Saaduissa vastauksissa oli siten toistoa, vaikkakin saatu aineisto oli aika pieni. Suurin osa jätti vastaamatta kyselyyn ja sekin on merkillepantavaa. Parempaan reliaabeliuteen päästään, jos tutkimus toistettaisiin. (Hirsijärvi, 2007, 226.)

Tutkimuksen validius eli pätevyys tarkoittaa tutkimuksen kykyä mitata sitä, mitä on tarkoituskin mitata. Henkilökunnan kyselylomakkeen kysymykset olivat mielestäni ymmärrettäviä ja käytin apuna myös havainnointia, joten saadut vastaukset ja omat havaintoni ovat saman suuntaisia. Mielestäni henkilökunnan kyselyn validius onnistui siten melko hyvin. (Hirsijärvi 2007, 226.)

Tarkoituksena oli alunperin kehittää ympäristöjärjestelmää Tapiolan Kelan toimistolle ja laadin Espoon vakuutuspiirin johtajalle kyselylomakkeen ympäristöjärjestelmän rakentamista silmällä pitäen. Valitettavasti hän ei vastannut kyselylomakkeen kysymyksiin, joten en saanut ympäristöjärjestelmän rakentamiseen tarvittavaa validia aineistoa, kuten selvitystä tämänhetkisistä jätemääristä ja sähkön kulutuksesta. Olisin voinut tehdä Espoon vakuutuspiirin johtajan kyselylomakkeesta lyhyemmän ja selvemmän, jolloin vastaaminen olisi ollut helpompaa. Sain häneltä kuitenkin haastattelussa ympäristöpolitiikan, joka oli myönteisesti ympäristöasioihin suhtautuva.

Kyselyistä selvisi se, että asenne ympäristöasioihin on myönteinen ja ympäristöosaamista halutaan parantaa, mutta toisaalta kyselyistä ei selvinnyt kaikkia tarvittavia tietoja, joten muu-

tin alkuperäistä suunnitelmaa työni toteuttamisesta siten, että vaihdoin ympäristöjärjestelmän rakentamisen ympäristöosaamisen kehittämiseksi. Ajatus siitä, että toimisto voisi hallita paremmin toimintansa ympäristövaikutuksia pysyi kuitenkin työn perusajatuksena.

Opinnäytetyötäni voisi kehittää edelleen työyhteisössä edelleen ympäristöjärjestelmän suuntaan. Seuraavana kehityskohteena voisi olla esimerkiksi mittausjärjestelmien luominen ja dokumentointi toiminnoille, joilla on ympäristövaikutuksia koko Espoon vakuutuspiirissä. Ympäristöala kehittyy nopeasti, joten sen seuraamiseen kannatta panostaa tulevaisuudessa.

Opinnäytetyön lopussa ehdotin keskittymistä neljään ympäristötoiminnan osa-alueeseen, joiden avulla Tapiolan toimisto saa toimintansa ympäristövaikutukset paremmin hallintaansa. Nämä kehitysalueet liittyvät hankintoihin, jätteiden lajitteluun, energian kulutukseen ja ekotiimin perustamiseen. Ehdotusten valinnassa painotin tulevan lainsäädännön ennakoimista ja henkilöstökyselystä saatuja vastauksia. Mielestäni toimintaehdoitukseni ovat mahdollisia toteuttaa ja niillä voidaan vaikuttaa Kelan Tapiolan toimiston toiminnan ympäristövaikutusten hallintaan.

Lähteet

Ekroos, A., Kumpula, A., Kuusiniemi, K. & Vihervuori, P. 2002. Ympäristöoikeuden pääpiirteet. Helsinki: WSOY.

Euroopan unionin portaali. 2006. Energiatehokkuuden toimintasuunnitelma (2007-2012). Viitattu 16.5.2009. http://europa.eu/scadplus/leg/fi/lvb/l27064.htm

GAP Finland.2009.Ekotiimi.
Viitattu 13.5.2009 http://www.nic.fi/~369123/ekoframeset-2.html

Heiskanen, E. 2004. Ympäristö ja liiketoiminta. Arkiset käytännöt ja kriittiset kysymykset. Helsinki: Gaudeamus Kirja.

Hirsijärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. 13. painos. Helsinki: Tammi.

Honkasalo, A. 2004. Työ ja ekotehokkuus. Helsinki: Edita Prima.

Hovisalmi, S. & Niskala, M. 2009. Ympäristöosaaminen kilpailukyvyksi - toimintamalli ja työkalut. Tampere: Teknologia teollisuus.

Jääskinen, N. 2007. Euroopan unioni Oikeudelliset perusteet. Helsinki: Gummerus Kirjapaino.

Kela 2009. Organisaatio. Viitattu 16.5.2009.
http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/NET/050302121704EH?OpenDocument

Kela 2008. Tehtävä. Viitattu 16.5.2009.
http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/NET/210508114547PV?OpenDocument

Kela 2009. Toiminta. Viitattu 16.5.2009.
http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/NET/071101173323EH?OpenDocument

Kuokkanen, T. & Parkkari, J. (toim.) 2004. Kansainväliset ympäristösopimukset. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino.

Lindroos, J. & Lohivesi, K. 2004. Onnistu strategiassa. Helsinki: WSOY.
Myller, R. 2009. Mep Riitta Myllerin kotisivut 2009. Viitattu 14.5.2009.
http://www.riittamyller.net/6EAPloppu.htm

Periaatepäätös kestävien valintojen edistämisessä julkisissa hankinnoissa 8.4.2009.
Viitattu 16.4.2009.
http://www.vn.fi/toiminta/periaatepaatokset/periaatepaatos/fi.jsp?oid=258914

Pesonen, H-L., Hämäläinen, K. & Teittinen, O. 2005. Ympäristöjärjestelmän rakentaminen. Suunnittelu, toteutus ja seuranta. Helsinki: Talentum.

Pohjola, T. 2003. Johda ympäristöasioita tehokkaasti-ympäristöosaaminen menestystekijänä. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino.

Rissa, K. 2001. Ekotehokkuus – enemmän vähemmästä. Helsinki: Edita.

Torkkeli, S. 2008. Ympäristönäkökohdat hankinnoissa. Viitattu 16.5.2009.
http://www.kunnat.net/k_peruslistasivu.asp?path=1;161;120419;120423;138347

Työ- ja elinkeinoministeriö. 2009. Julkisyhteisöjen energiatehokkuutta ja energiayhtiöiden energiatehokkuuspalveluja koskevat säädökset. Viitattu 16.5.2009.
http://www.tem.fi/index.phtml?s=3004

Työ- ja elinkeinoministeriö. 2008.Vuoden 2008 ilmasto- ja energiastrategia.
Viitattu 16.5.2009. http://www.tem.fi/index.phtml?s=2658

Ukkola, M. 2007. Pienhankinnat. Viitattu 16.5.2009.
http://www.kunnat.net/k_peruslistasivu.asp?path=1;161;120419;120423;120801

Wikipedia. 2007. Balin ilmastokokous. Viitattu 21.5.2009.
http://fi.wikipedia.org/wiki/Balin_ilmastokokous

Wikipedia 2009. Kierrätys.
Viitattu 13.5.2009. http://fi.wikipedia.org/wiki/Kierr%C3%A4tys

Ympäristöministeriö 2008. Ekotehokkuus.
Viitattu 13.5.2009. http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=290842&lan=FI

Ympäristöministeriö. 2009. EU:n kestävän kehityksen strategia.
Viitattu 16.5.2009. http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=310106&lan=FI

Ympäristöministeriö. Jätealan lainsäädännön kokonaisuudistus. Viitattu 16.5.2009.
http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=311942&lan=FI

Ympäristöministeriö. 2009. Kansallinen kestävän kehityksen strategia.
Viitattu 16.5.2009. http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=8607&lan=FI

Ympäristöministeriö 2009. Kestävä kehitys.
Viitattu 13.5.2009. http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=4259&lan=fi

YTV 2008. Jätelajittelu yrityksissä. Viitattu 16.5.2009.
http://www.ytv.fi/FIN/jatehuolto/lajittelu/yrityksissa/etusivu.htm

YTV 2009. Kiinteistön jätehuolto. Viitattu 16.5.009.
http://www.ytv.fi/FIN/jatehuolto/kiinteiston_jatehuolto/etusivu.htm

Julkaisemattomat lähteet

Asiakaspalvelija, 2009. YTV:n asiakaspalvelijan haastattelu puhelimessa 15.4.2009.

Espoon vakuutuspiirin toimintamalli 2008.

Kujala, M. 2008. Espoon vakuutuspiirin johtajan haastattelu 27.11.2008. Kela Tapiolan toimisto. Espoo.

Tuominen, T.2007. Ympäristöjärjestelmän rakentaminen Case: Järvenpään itäinen päivähoitoalue.

Kuviot

Kuvio 1: Kelan organisaatiokaavio 2009 (Organisaatio 2009).....9
Kuvio 2: Kysymys 2: Mikä saa sinut motivoitumaan ympäristötyöhön työpaikalla?..... 18
Kuvio 3: Kysymys 3: Onko ympäristötyö tällä hetkellä hyvällä tasolla? 19
Kuvio 4: Kysymys 5: Haluatko ympäristökoulutusta työnantajasi puolesta?..... 19
Kuvio 5: Kysymys 7: Mihin ympäristön kannalta merkittäviin asioihin koet voivasi vaikuttaa eniten työpaikallasi? 20

Liite 1: Kyselylomake Tapiolan toimiston henkilöstölle 6.10.2008

Hei,

Olen tekemässä oikeustradenomiopintoihini liittyvää opinnäytetyötä Laurea-ammattikorkeakouluun. Opinnäytetyöni aihe on ”Ympäristöystävällinen toimisto”. Tässä työssä olen pyrkinyt ottamaan selvää ympäristölainsäädännöstä, kestävästä kehityksestä ja miten toimistotyössä voitaisiin ottaa paremmin huomioon ympäristöasiat.

Ohessa on kyselylomake, johon toivoisin sinun vastaavan 14.10.2008 mennessä.
Kyselen lomakkeessa teidän mielipiteitänne ympäristöasioista ja ideoista, miten toimistotyössä voitaisiin ympäristöasioita ottaa paremmin huomioon.

Opinnäytetyöohjeistukseen kuuluu toimintaohjeen tuottaminen työpaikalle. Teen siten ympäristöohjeistuksen teidän ja Matin antamien ajatusten pohjalta Espoon vakuutuspiiriin.

Kahvion pöydällä on kirjekuori, johon voit jättää vastauksesi.

Kiitos vastauksistanne!

Terveisin
Outi Knuutinen

Käsitteitä:

Kestävä kehitys

Kestävä kehitys on kehitystä, joka tyydyttää nykyhetken väestön tarpeet vaarantamatta tulevien sukupolvien mahdollisuutta tyydyttää omat tarpeensa.

Ekotehokkuus

Ekotehokkuudella tarkoitetaan sitä, että vähemmästä tuotetaan enemmän ympäristöä säästäen. Tavoitteena on käyttää mahdollisimman vähän materiaaleja, raaka-aineita ja energiaa. Samalla pyritään myös vähentämään tuotteen tai palvelun haitallisia ympäristövaikutuksia koko sen elinkaaren aikana.

Ekologinen jalanjälki

Ekologinen jalanjälki on menetelmä mitata ekologisesti kestävää kehitystä. Sen avulla voidaan arvioida missä mitassa luonnonvarojen käyttö ja päästöt vaikuttavat elolliseen luontoon.

1. Miten ilmaiset kiinnostuksesi ympäristöasioita kohtaan?

2. Mikä saa sinut motivoitumaan ympäristötyöhön työpaikalla? Ympyröi sopiva vaihtoehto/sopivat vaihtoehdot.

a) pelkkä ajatus siitä, että tekee ympäristömyötäisiä tekoja, saa minut hyvälle mielelle (oma ekologinen jalanjälki pienenee).
b) esittämistäni ympäristömyötäisistä ideoista ja –teoista palkitaan työpaikalla.
c) ympäristöasioista tiedottaminen työpaikalla.
d) muidenkin tahojen sitoutuminen ympäristötyöhön.
e) jokin muu, mikä?

3. Ympäristötyö on toimistossa hyvällä tasolla. Ympyröi sopiva vaihtoehto.

a) täysin samaa mieltä
b) jokseenkin samaa mieltä
c) jokseenkin eri mieltä
d) täysin erimieltä

4. Minkälaiset mahdollisuudet henkilökunnalla on vaikuttaa ympäristömyötäisempiin käytäntöihin siirtymiseen toimistossa?

5. Haluatko ympäristökoulutusta työnantajasi puolesta?

6. Energian ja veden käyttö, jätteiden syntyminen ja hankinnat kuluttavat luonnonvaroja. Minkälaisia ideoita sinulla on näiden vähentämiseen, parantamiseen työpaikalla?

a) Energia. Miten energiaa voisi säästää toimistoissa? (Esimerkiksi: jos asiakasliikenne toimistoihin vähenisi, liikkumisesta aiheutuva hiilidioksidin määrää vähenisi myös).

b) Vesi. Miten vedenkulutusta voisi vähentää toimistoissa?

c) Jätteet. Miten jätteiden syntymistä voisi vähentää toimistoissa? (Voisiko jotain kierrättää? Kannattaisitko pestävien, vedettävien pyyherullakkojen hankkimista vessoihin korvaamaan käsien pesussa tarvittavan paperipyyhkeen?)

d) Hankinnat. Miten toimiston hankinnoissa voitaisiin ottaa huomioon ympäristöasiat? (Kannattaisitko ympäristömerkeillä varustettujen tuotteiden suosimista hankinnoissa?)

e) Miten yhteistyökumppaneiden valinnassa voisi ottaa ympäristöasiat paremmin huomioon?

7. Mihin ympäristön kannalta merkittäviin asioihin koet voivasi vaikuttaa eniten työpaikallasi?

8. Mitä ideoita ja toivomuksia sinulla on työpaikan ympäristöasioihin liittyen?

9. Muita kommentteja?

Kiitos vastauksestasi!

Liite 2: Espoon vakuutuspiirin ympäristökatselmus 1.10.2008

1 Lait, asetukset ja muut vaatimukset

ISO 14001-standardin mukaan ympäristöjärjestelmän tekeminen alkaa alustavan ympäristökatselmuksen suorittamisella. Katselmukseen kuuluu ensinnäkin Kelaa sitovien lakien, asetusten ja muiden vaatimusten kartoittaminen ympäristöasioissa.

2 Millaisia ympäristöön liittyviä lakeja, asetuksia ja vaatimuksia Kelan toiminnassa tulee huomioida?

3 Ympäristönäkökohdat

Seuraavaksi ympäristökatselmuksessa selvitetään merkittävimpiä ympäristövaikutuksia aiheuttavat ympäristönäkökohdat.

Mitkä ovat ne kolme toimintoa, tuotetta tai palvelua Espoon vakuutuspiirissä, jotka vaikuttavat eniten luonnonvaroihin? Näitä valittaessa tulee ottaa huomioon se, että niiden vaikutusten vähentämisessä henkilöstöllä tai hankinnoilla on mahdollisuus parantaa tilannetta.

Esimerkki:

Toiminto	Ympäristönäkökohta	Ympäristövaikutus
Käsienpesu	Vedenkulutus, Paperinkulutus	Luonnonvarojen kulutus
Tulostaminen	Paperinkulutus	Luonnonvarojen kulutus
Tietokoneidenkäyttö	Sähköenergian kulutus	Luonnonvarojen kulutus
Valaistus	Sähköenergian kulutus	Luonnonvarojen kulutus

Espoon vakuutuspiirin merkittävimmät ympäristönäkökohdat, jotka toimivat koko ympäristöjärjestelmän perustana:

Toiminto, tuote tai palvelu	Ympäristönäkökohta	Ympäristövaikutus

Perustele valintasi:

4 Ympäristöpolitiikka

Seuraavaksi ympäristökatselmuksessa ylin johto laatii ympäristöpolitiikan, jossa kerrotaan organisaation päämääristä, asenteista ja arvoista koskien ympäristöasioita. Politiikka toimii perustana ympäristöpäämäärille ja –tavoitteille.

5 Millainen Espoon vakuutuspiirin ympäristöpolitiikka voisi olla?

Ympäristöpäämäärät, -tavoitteet ja –mittarit

Ympäristöpäämäärät johdetaan valituista ympäristönäkökohtien parantamisesta.

Mitkä ovat kolme tärkeintä ympäristöpäämäärää?

2. Mitkä ovat ympäristötavoitteet edellä mainituille ympäristöpäämäärille?
3. Mikä on indikaattori?

Esimerkki ympäristöpäämääristä ja –tavoitteista indikaattoreihin:

Päämäärä 1	Energiankulutuksen vähentäminen
Tavoite 1	5% vähennys sähkönkulutuksessa verrattuna edelliseen vuoteen
Indikaattori 1	Sähkön käyttö

Espoon vakuutuspiirin ympäristöpäämärät, tavoitteet ja indikaattorit:

Päämäärä 1	
Tavoite 1	
Mittari eli indikaattori 1	

Päämäärä 2	
Tavoite 2	
Mittari eli indikaattori 2	

Päämäärä 3	
Tavoite 3	
Mittari eli indikaattori 3	

6 Ympäristöohjelmien määrittäminen

Esimerkki ISO14001-standardin mukaisesta ympäristöohjelmasta:

Päämäärä	Energiankulutuksen vähentäminen	Vastuuhenkilö
Tavoite	5 % vähennys sähkönkulutuksessa verrattuna edelliseen vuoteen	
Ohjelma 1	Vanhan laitteen X uusiminen energiaa säästävämpään, uudempaan malliin	
Ohjelma 2	Sähköä säästävien työtapojen koulutus työntekijöille	

Mitkä ovat Espoon vakuutuspiirin kolme ympäristöohjelmaa?

1.Päämäärä? Tavoite? Ympäristöohjelma? Aikataulu? Vastuuhenkilö?
2. Päämäärä? Tavoite? Ympäristöohjelma? Aikataulu? Vastuuhenkilö?
3. Päämäärä? Tavoite? Ympäristöohjelma? Aikataulu? Vastuuhenkilö?

Haastattelu

Seuraavat kysymysten vastaukset tulevat SWOT –analyysiin yhdessä Tapiolan henkilöstön vastausten kanssa. Henkilöstölle tulee suppeampi kysely.

Yleisiä kysymyksiä

1. Mitä mieltä olette Kelan Espoon vakuutuspiirin ympäristöasioiden tilasta tällä hetkellä?
2. Miten ilmaisisitte kiinnostustanne ympäristöasioita kohtaan?
3. Millaisia toimia ympäristövaikutusten pienentämiseksi on jo tehty viime aikoina?
4. Mihin ympäristön kannalta merkittäviin asioihin koette voivanne vaikuttaa eniten?
5. Mitkä asiat kaipaavat vielä parantamista ympäristöasioissa?
6. Hyötyykö Espoon vakuutuspiiri taloudellisesti ympäristösäästöistä?
7. Minkälaiset mahdollisuudet henkilökunnalla on vaikuttaa ympäristömyötäisempiin käytäntöihin siirtymiseen?
8. Onko olemassa joku säännöllinen kokous tms. jossa näihin voi vaikuttaa tai näistä voi keskustella, olisiko sellainen tarpeen (esim. kerran vuodessa, ehkä johonkin muuhun liittyen)?
9. Mitä ideoita ja toivomuksia teillä on ympäristöasioista tiedottamiseen ja koulutukseen liittyen?
10. Onko Espoossa esimerkiksi laatu- tai työterveys- ja turvallisuusjärjestelmiä, joista olisi hyötyä ympäristöjärjestelmän kehittämisessä? (Laatujärjestelmän kanssa yhteistä voi olla esimerkiksi dokumentointi, auditointimenettely tai johdon katselmukset.)
11. Onko poikkeus- ja hätätilanteita varten tehty suunnitelmat? Esimerkiksi toimintaohjeet miten toimitaan tulipalon syttyessä.
12. Henkilöstöä voi motivoida ekotekoihin pelkästään tieto siitä, että ympäristöohjeita noudattamalla hänen ekologinen jalanjälkensä pienenee. Voisiko henkilöstöä motivoida ekotekoihin myös palkitsemalla heitä ympäristöohjeiden noudattamisesta?
13. Henkilökunnalla on tärkeä rooli järjestelmän jatkuvassa parantamisessa. Eräs toiminnan kehittämistapa on henkilökunnan ideapankki. Se tarjoaa henkilökunnalle mahdollisuuden tehdä aloitteita. Ideapankkiin tulleet asiat käydään läpi johdon toimesta ja hyvistä ideoista myös palkitaan. Olisiko tällainen toiminta mahdollista toteuttaa Espoon vakuutuspiirissä?
14. Muita kommentteja?

Energia

1. Miten energiaa pyritään säästämään Espoon vakuutuspiirin Keloissa?
2. Sammutetaanko turhat valot aina?
3. Onko lämmitys säädetty mahdollisimman pieneksi? (Suositeltavat oleskelutilojen lämpötilat ovat 20-21 °C. Astetta viileämmässä säästyy lämmityskuluissa 5 %)
4. Puhdistetaanko ja huolletaanko laitteita säännöllisesti? (Säännöllinen laitteiden puhdistus ja huolto tehostaa lämmitystä)
5. Toimivatko ilmanvaihdot ja jäähdytykset toimistoissa?
6. Säädetäänkö koneellinen ilmanvaihto pienemmälle teholle pitkien poissaolojen ajaksi?
7. Onko tehty sopivia tiivistyksiä lämmön karkaamisen estämiseksi (jos tiivistystä on liikaa, ilma ei vaihdu)? Yli 10-15 vuotta vanhat termostaatit ja rikkinäiset termostaatit on hyvä vaihtaa.
8. Kuluttavatko koneet ja laitteet mahdollisimman vähän energiaa? Onko laitteissa A++ merkit?
9. Pääseekö ilma kiertämään laitteiden ympärillä?

10. Käytetäänkö energiansäästölamppuja; loisteputkia ja pienoisloisteputkia?
11. Onko hehkulamppuja mahdollista vaihtaa pienloistelamppuihin?
12. Menevätkö monitoimilaitteet, tietokoneet ym. laitteet lepotilaan lyhyiden taukojen ajaksi (eli kytkeytyykö energiansäästöohjelma päälle) sammutetaanko ne öiksi?
13. Sammutetaanko tietokoneiden näytöt pienillä tauoilla?
14. Kiinnitetäänkö ympäristöasioihin huomiota yhteistyökumppaneiden valinnassa?
15. Mistä sähköyhtiöstä Espoon vakuutuspiiriin tulee sähkö? (On olemassa ns. vihreitä sähköyhtiöitä, joiden sähkö on tuotettu voimalassa, joka toimii vedellä, tuulella tai biopolttoaineella. Nämä uusiutuvat itsestään luonnossa eivätkä lisää hiilidioksidipäästöjä.)
16. Paljonko energiaa kulutettiin Tapiolan toimistossa 1.1.2008 – 30.6.2008?
17. Muita kommentteja?

Jätteet

Jätteen syntymisen ennaltaehkäisy ja syntyvän jätteen lajittelu hyötykäyttöön, joiden avulla toiminnan kustannukset alenevat heti ja tarpeeton ympäristön kuormittaminen vähenee.

1. Miten jätteen määrää pyritään vähentämään Espoon vakuutuspiirissä?
2. Paljonko jätettä tulee kuukaudessa?
3. Mitä jätettä tulee eniten?
4. Onko kuluttaminen harkittua?
5. Jos toimiston jätemäärä vähenee, väheneekö myös jätemaksu? Jääkö vähentyneistä jätemaksuista säästynyt raha Espoon vakuutuspiirin käyttöön?
6. Harrastetaanko uusiokäyttöä?
7. Kierrätetäänkö esim. huonekaluja ja tavaroita?
8. Hyödynnetäänkö jätemateriaalia toiminnassa?
9. Tarvitaanko uusia jäteastioita lajitteluun?
10. Tulostetaanko ja kopioidaanko aina paperin molemmille puolille?
11. Säännöstelläänkö paperin käyttöä?
12. Vältetäänkö turhia tulostuksia/kopiointeja?
13. Käytetäänkö koulutusmateriaaleissa kaksipuolisia tai pienennettyjä tulostuksia ja kopiointeja?
14. Onko käsipyyhkeet uudelleenkäytettäviä, pestäviä pyyherullia? Olisiko mielestänne kannattavaa hankkia vedettävät pyyherullat toimistoihin paperipyyhkeiden tilalle?
15. Käytetäänkö sähköpostia sisäisessä ja ulkoisessa tiedottamisessa?
16. Käytetäänkö intranetiä, josta löytyvät kaikki sisäiset tiedotteet esim. PDF-tiedostona, joita ei tarvitse tulostaa?
17. Onko olemassa ohjeet jätteiden lajittelua ja kierrätystä varten?
18. Lajitellaanko kova muovi, pehmeä muovi, metalli, lasi, paperi, pakkaukset, paristot? Onko niistä tehty ohjeet? Onko jätteiden lajittelulle ja käsittelylle nimetty vastuuhenkilö?
19. Viedäänkö koneet kierrätyskeskukseen?
20. Lajitellaanko biojäte?
21. Huolehditaanko ongelmajätteet, kuten paristot, akut ja loistelamput niille varattuun erityiskeräykseen?
22. Kierrätetäänkö tulostimien mustekasetit?
23. Käytetäänkö kierrätyspaperia?
24. Käytetäänkö ympäristömerkin saaneita laitteita?
25. Onko tarkistettu mitkä laitteet, tietokoneet, tulostimet, kahvinkeittimet ja varmuuskopiointijärjestelmät kuluttavat sähköä valmiustilassa ja voiko ne sammuttaa kokonaan kun niitä ei käytetä?
26. Mitä jäteyhtiötä Espoon vakuutuspiirissä käytetään?
27. Jos huonekalu tai laite menee rikki, korjataanko se vai ostetaanko uusi tilalle?
28. Käytetäänkö kertakäyttöastioita?
29. Muita kommentteja?

Vesi

1. Miten vettä pyritään säästämään toimistojen toiminnassa?
2. Paljonko on vedenkulutus toimistoissa?
3. Jos veden kulutusta saataisiin säästettyä, jääkö säästynyt raha Espoon vakuutuspiirin käyttöön?
4. Onko Wc-istuimissa säästötoiminto?
5. Vuotavatko hanat ja WC-istuimet? (Vuotava hana tai wc-istuin lisää vesilaskua huomattavasti. Wc:n jatkuva vuoto saattaa aiheuttaa useiden tuhansien eurojen lisälaskun).
6. Muita kommentteja?

Hankinnat

1. Otetaanko hankinnoista päätettäessä ympäristöasiat huomioon?
2. Huolehditaanko koneista, laitteista ja muista tavaroista hyvin?
3. Tehdäänkö niille tarvittaessa korjauksia?
4. Onko tiedossanne ympäristömyötäisiä toimenpiteitä tai hankintoja, joiden toteuttaminen olisi jäänyt rahan tai henkilöstöresurssien puutteessa?
5. Otetaanko hankinnoissa huomioon ympäristömerkit? esim. TCO-merkki takaa, että atk-laite sisältää tavallista vähemmän ympäristölle haitallisia aineita, ja Energy Star merkki myönnetään energiaa säästäville laitteille, joutsenmerkki, EU-kukka, EU-energiamerkki ja luomumerkki.
6. Onko hankinnoille nimetty vastuuhenkilö, joka voisi tarkistaa ympäristövaatimukset hankintojen yhteydessä?
7. Työpaikkaruokailu; onko ympäristönäkökulma huomioitu uusia sopimuksia tehtäessä tai uusittaessa?
8. Muita kommentteja?

Kiitos vastauksestasi!